

PRZEMOC WOBEC DZIECKA JAKO UJEMNE ZJAWISKO SPOŁCZECZNE

**„Dzieciom, które są najsłabszymi członkami naszej społeczności,
trzeba zagwarantować poszanowanie wszelkich praw należnych osobie.
Trzeba je darzyć miłością, otaczać szczególną opieką i szacunkiem.
Wszelkie nadużycia wymierzone w ich godność
są zbrodnią przeciwko ludzkości.”¹**

Jerzy Mellibruda² zauważa, że nasz gatunek nie ma czystego sumienia w sprawie swoich dzieci, a historia ich krzywdzenia zajmuje 95%, a nawet więcej czasu naszej cywilizacji. Szczególnie ważnym aspektem przemocy wobec dziecka są jej konsekwencje, które mogą nieodwracalnie zaburzyć proces socjalizacji dziecka i doprowadzić do wielu negatywnych zjawisk dla naszej cywilizacji takich jak, nietolerancja, prześladowania, ubóstwo, wojny, mających korzenie właśnie w powszechności tego zjawiska. Ostatnie sto lat to okres, w którym zaczęliśmy się opamiętywać i stopniowo dostrzegać nie tylko zło czynione dzieciom, ale także to, że za ich krzywdzenie cały gatunek płaci wysoką cenę.

W Polsce przemoc wobec dzieci ma wymiar wychowawczy, stosuje się kary fizyczne aby osiągnąć posłuszeństwo dziecka wobec rodziców, egzekwować prawa rodzicielskie oraz realizować tzw. „dobra dziecka” i nie dostrzega się w tym nic złego. Trudna sytuacja ekonomiczna w kraju powoduje wiele frustracji, dotyczy to zarówno rodziców jak i nauczycieli, a także same dzieci i wyzwała zachowania agresywne. W okresie przemian społeczno – ustrojowych wzrasta przestępczość, chuligaństwo, znieczulenie na ludzką krzywdę, mnożą się akty przemocy. wzbudza to poczucie zagrożenia i niepokój w społeczeństwie. Coraz częściej media donoszą o brutalnych aktach przemocy dokonanych na dzieciach przez dorosłych jak i przez inne dzieci. Dostrzegamy brutalizację życia i doszukujemy się jej przyczyn. Obecnie jesteśmy

---

¹ S. Forward, Toksyczni rodzice, [w:] M. Komorowska – Pudło, Od poczęcia do dojrzewania, Poradnik Medyczny nr 4, s.115.

² J. Mellibruda, O zjawisku krzywdzenia dzieci w rodzinie, czyli długa historia krzywdzenia dzieci, krótka historia pomagania.
www.dziecinstwobezprzemocy.pl.

świadkami zmiany rangi problemu krzywdzenia dzieci, kampanie społeczne mające na celu rozpowszechnianie wiedzy na temat przemocy wobec dziecka i jej skutków powodują, że nasze społeczeństwo coraz bardziej zaczyna reagować na krzywdę dzieci upatrując w tym wspólne społeczne dobro. Jak najszersze poznanie problemu przemocy wobec dzieci daje nam szansę przeciwdziałania mu oraz uniknięcia błędów, które mogą zaważyć na całym życiu dziecka. Zdobywając wiedzę na ten temat mamy szansę tak wychować nasze dzieci, aby w dorosłym życiu mogły prawidłowo funkcjonować w społeczeństwie, a także przerwać „błędne koło przemocy”.

W latach 90 – tych ubiegłego stulecia w Polsce dokonały się ogromne zmiany zarówno w sferze politycznej jak i ekonomicznej, jednocześnie skończył się monopol poprzedniej władzy na kreowanie problemów społecznych. Dotyczy to w szczególności problemu przemocy wobec dzieci. W latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych nie istniały dane informujące o przestępstwach, których ofiarami były dzieci, a incydenty stosowania przemocy wobec dzieci były zjawiskiem marginalnym. Po 1989r rozpoczął się proces ujawniania problemu krzywdzenia dziecka jako problemu społecznego. Na przestrzeni wieków zjawisko przemocy wobec dziecka było czymś powszechnym. Starożytni Spartanie dokonywali selekcji noworodków, Rada Gerontów orzekała czy dziecko rokuje nadzieje na silnego i dzielnego obywatela, w sytuacji, gdy dziecko było słabe lub było dziewczynką porzucano je na górze Tajgetos.³ Prawo do życia miały tylko zdrowe i silne jednostki, szczególnie chłopcy. Proceder ten zniósł Filip V Macedoński. Św. Augustyn uzasadniał stosowanie kar cielesnych wobec dziecka, tym, że mają one służyć sprostowaniu tego, co zdeformowane i złe. Co spowodowało, że to, co przez wieki było popierane i akceptowane w dzisiejszych czasach uznawane jest za patologię. Przez wiele lat problem stosowania przemocy wobec dziecka nie został rozpoznany przez społeczeństwo jako zło społeczne. Większość rodziców uważa kary cielesne za najlepszą metodę wychowawczą, wielu dorosłych ludzi uzasadnia to tym, że „mnie rodzice bili i wyrosłem na porządnego człowieka”. Nadal powszechna jest opinia, że rodzice mają nie tylko prawo, ale i obowiązek stosowania kar cielesnych.⁴ Przemoc jest jednym z elementów socjalizacji dziecka i społecznie akceptowanych elementem interakcji pomiędzy dorosłym i dzieckiem, jej stosowanie pozwala na osiągnięcie

---

³ S. Możdżeń, Zarys historii wychowania cz. I, Wydawnictwo Pedagogiczne ZNP sp. z o.o., Kielce s. 16.

⁴ S. Forward, Toksyczni rodzice, Jacek Santorski & CO Agencja Wydawnicza, Warszawa 1989, s. 89

posłuszeństwa dziecka wobec dorosłego. Dzieciństwo i młodość są etapami, na których kumulują się doświadczenia przemocy, ponieważ w tym okresie człowiek jest słabszy, a tym samym jest łatwiejszym obiektem przemocy i wykorzystania. Dzieci, które są ofiarami przemocy, a nawet tylko jej świadkami zawsze są poszkodowane, ponieważ przeżycia te mają destrukcyjny wpływ zarówno na sferę emocjonalną jak i na rozwój psychomotoryczny.

Najwięcej dziecięcych dramatów odgrywa się w rodzinnym domu, za zamkniętymi drzwiami, we własnych czterech ścianach. Dom rodzinny powinien dla dziecka być spokojną przystanią gdzie czuje się kochane, ważne, gdzie czuje się bezpiecznie. Najczęściej nikt nie reaguje a dziecko nikomu o tym nie mówi. Przemoc w domu w polskim społeczeństwie utożsamiana jest z rodzinami patologicznymi, szczególnie alkoholowymi. Jest to błędne założenie, ponieważ z problemem przemocy wobec dziecka można spotkać dramatów się zarówno w rodzinach patologicznych, jak i w tych postrzeganych za zdrowe. Czynnikiem, który pozwala sprawcom przemocy czuć się bezkarnie jest fakt, braku reakcji na przemoc ze strony otoczenia.

W literaturze psychologicznej możemy wyróżnić trzy podstawowe kryteria definicyjne przemocy, według których próbuje się konstruować jej definicje.⁵ Są to: rodzaj zachowania, intencje, skutki. Dość wąskie definicje powstają przy kryterium rodzaju zachowania, według nich przemoc to akty fizycznego krzywdzenia dzieci. Amerykańskie Centrum Pomocy Dzieciom Krzywdzonym i Zaniedbanym definiuje przemoc jako – fizyczne lub umysłowe działanie na szkodę, wykorzystywanie seksualne, zaniedbanie lub maltretowanie dziecka poniżej 18 – go roku życia przez osobę odpowiedzialną za jego pomyślny rozwój oraz działania, które stanowią zagrożenie dla jego rozwoju. Równie wąskie definicje konstruowane są przy kryterium intencji działania sprawcy. Natomiast do przykładów definicji powstających w oparciu o kryterium skutków należy definicja określająca przemoc jako wywieranie wpływu na ludzi, w wyniku, którego ich aktualny poziom rozwoju somatycznego i duchowego jest mniejszy niż potencjalny poziom tego rozwoju.

Irena Pospiszyl⁶ podjęła próbę połączenia tych kryteriów i definiuje przemoc jako wszelkie nieprzypadkowe akty godzące w osobistą wolność jednostki lub

---

⁵ P. Passowicz, M. Wysocka – Pleczyk; Przemoc – problemy definicyjne, [w:] Z. Brańka; M. Szymański (red.): Agresja i przemoc we współczesnym świecie tom I. Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Komisji Edukacji Narodowej. Kraków 1998, s. 32-33.

⁶ I. Pospiszyl, Przemoc w rodzinie, Wyd. Szkolne i Pedagogiczne. Warszawa 1984, s. 62.

przyczyniające się do fizycznej, a także psychicznej szkody osoby, wykraczające poza społeczne zasady wzajemnej relacji.

Wanda Badura – Madej i Agnieszka Dobrzańska – Mesterhazy⁷ wyodrębniają formy przemocy za względu na jej przejawy. Wyróżniamy: przemoc fizyczną, przemoc psychiczną, przemoc seksualną i zaniedbanie.

PRZEMOC FIZYCZNA – jest intencjonalnym zachowaniem, które niesie ryzyko uszkodzenia ciała, niezależnie czy do tego dochodzi. Do przejawów przemocy fizycznej zaliczamy: popychanie, policzkowanie, drapanie, przypalanie papierosem, rzucanie przedmiotami, napaść z użyciem broni, świadome stwarzanie sytuacji stanowiących zagrożenie fizyczne, plucie, wykręcanie rąk. Przy opisie przemocy fizycznej uwzględnia się nie tylko jej przejawy, ale także skutki w postaci uszkodzeń, wskazań i leczenia medycznego. Dotyczy to nie tylko bezpośrednich urazów w postaci krwiaków, złamań, stłuczeń, ale także rejestrację odległych skutków zdrowotnych.

PRZEMOC SEKSUALNA – według WHO to nadużywanie dziecka dla uzyskania przyjemności seksualnej przez osoby dorosłe i starsze.⁸ Przymus może polegać na bezpośrednim użyciu siły fizycznej, ale także na groźbach użycia siły lub szantażu emocjonalnym. Przemoc seksualna najczęściej współwystępuje z fizycznym i psychicznym znęcaniem się.

PRZEMOC PSYCHICZNA – występuje bardzo często i jest trudna do udowodnienia. Niszczy poczucie własnej wartości i godności. Czasami jest minimalizowana i traktowana jako forma negatywnej werbalnej interakcji.

ZANIEDBANIE – to powtarzający się brak opieki i narażanie dziecka na niebezpieczeństwo, także na zimno, głód, albo krańcowe ignorowanie obowiązków opiekuńczych, co prowadzi do znacznego pogorszenia stanu zdrowia dziecka lub zakłócenia jego rozwoju, w tym do opóźnienia rozwoju fizycznego bez uwarunkowań organicznych.⁹

---

⁷ W. Badura – Madej, A. Dobrzańska – Mesterhazy, Przemoc w rodzinie, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego. Kraków 2000, s.14-16.

⁸ Z. Lew – Starowicz, Przemoc seksualna, Warszawa 1992, s. 33.

⁹ K. Browne, M. Herbert, Zapobieganie przemocy w rodzinie, Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Warszawa 1999, s. 128

Przemoc wobec dziecka obejmuje wiele różnych zachowań od popularnego klapsa do aktów, które zagrażają życiu dziecka. Każdy rodzaj przemocy jest zjawiskiem destruktywnym, wpływa negatywnie zarówno na ofiary, sprawców jak i osoby, które biernie przyglądają się aktom przemocy, sprawia, że osoby te stają się obojętne na krzywdę innych. Zarówno rodzice jak i inni ludzie nie mogą dopuścić do tego aby nasze dzieci były zastraszone, maltretowane, opuszczone lub obojętne, ponieważ takie może być w przyszłości nasze społeczeństwo. Nie możemy przemocy wobec dziecka traktować jako tematu wstydliviego, marginalnego czy też zarezerwowanego dla patologii społecznej, ponieważ badania wskazują, że dotyczy on wszystkich grup społecznych i jest powszechny. Większość z nas uważa, że ten problem nas nie dotyczy, a popularny klaps nie jest przemocą. Jednak każde takie zachowanie powoduje krzywdę dziecka, żal i upokorzenie. Nie możemy tłumaczyć przemocy „dobrem dziecka”, czy też stresem, każdy klaps wobec dziecka jest aktem agresji dorosłego wobec bezbronnoego dziecka. Dajmy naszym dzieciom szansę uczyć się złożonych relacji międzyludzkich dając im przykład nieagresywnych zachowań, uczmy je konstruktywnego rozwiązywania problemów, ponieważ to my dorośli uczymy dzieci zachowań społecznych. Jako społeczeństwo musimy zaangażować się w przeciwdziałanie przemocy wobec dzieci, przełamać stereotypy i postawy społeczne, które przyczyniają się do krzywdzenia dzieci. Szczególnie ważną rolę w tym odgrywają rodzice, oni jako pierwsi muszą uświadomić sobie istniejące niebezpieczeństwo wynikające ze stosowania przemocy wobec dzieci i to oni jako pierwsi powinni zmienić swoje zachowanie. Szczęśliwe, spokojne i bezpieczne dzieciństwo pozwoli dzieciom, gdy dorosną prawidłowo funkcjonować w społeczeństwie.